

V kruhu mýtů

Koncem roku 2008 vyšla upravená a zkrácená habilitační práce docentky slovinské literatury na pražské a brněnské univerzitě Alenky **Jensterle-Doležalové** *V kruhu mýtů* (V krogu mitov. O ženski in smrti v slovenski književnosti. Ljubljana 2008, 139 stran). Je to výsledek autorčiny mnohaleté odborné aktivity. Knihu tvoří kromě úvodního obecného výkladu o problematice mýtu pět samostatných souborů studií. Ke každému z nich je pak připojen stručný závěr.

V prvních pěti statích autorka sleduje mýtus nebo stereotyp ženy v díle slovinského prozaika Jeneze Trdiny (1830–1905), který ztvárňuje sice výrazný ideální typ ženy, paradoxně však zároveň kóduje fantastické postavy. Kromě toho v některých svých pracích J. Trdina vytváří představu čarodějnice a představu vily. Podle A. Doležalové všechny stereotypy svědčí o tom, že Trdinu zneklidňuje zejména ženská sexualita, kterou v rámci křesťanských hodnot chápe jako hřích.

Čtyři další příspěvky značně podrobně pojednávají o motivu prostitutky, který byl na konci 19. století módním tématem, v naturistickém románu Frana Govekara (1871–1949) *V krvi* a v Cankarově novele *Gospa Judit*. Ze slovinských modernistů se autorka věnuje právě Ivanu Cankarovi (1876–1918), v jehož díle zaujímají významné místo ženské postavy. Mytologizoval např. trpící matku a demytologizoval mýtus o démonické ženě. Autorka poznamenává, že ženská postava byla v slovinské literatuře také v pozdějších desetiletích velmi populární. *V zobrazení ženských literárních postav lze odhalit mnoho předsudků, stereotypních představ o ženách a také četné mytologizace žen.*

Jak se ještě zmíním, A. Doležalová věnuje ve své knize nejvíce pozornosti právě dílu Ivana Cankara.

Dlouhá desetiletí nebyla téměř žádná pozornost literárních historiků věnována prózám dvojdomé slovinské prozaičky Zofky Kvederové (1878–1926). Zájem o její dílo se projevil znovu teprve v posledních dvou desetiletích. Před dvěma lety byla dokonce v Praze mezinárodní konference, z níž referáty nyní (2009, ovšem s vročením 2008) vyšly v samostatném sborníku. A. Doležalová věnovala Z. Kvedrově dvě stati, v nichž poukázala mj. na její duchovní spojení s Ivanem Cankarem.

K mytologizaci ženy jako matky, která vychází ze slovinské katolické tradice, se autorka znovu vrací podrobným rozбором postavy Francky z Cankarova románu *Na klancu*, ačkoli o ní pojednala již v předcházejícím výkladu. Považuji to za zbytečné opakování, které nepřináší nic nového. A. Doležalová mohla vypustit část o Cankarově románu a nechat pouze výklad o vztahu Prežihova Vorance (1893–1950) k mýtu matky jako rodičky slovinského národa. Myslím, že se autorka mýlí, označuje-li Prežihova Vorance za socialistického realistu (*eden od treh glavnih slovenskih socrealističnih pisateljev*, s. 71). Byl to **sociální realista**, jehož dílo tvoří základ slovinské realistické prózy.

Jak jsem již uvedl, autorka věnovala téměř celou polovinu své práce dílu Ivana Cankara. V další značně rozsáhlé studii pojednala o mýtech o válce a smrti, především také o různých obrazech (podobách) smrti v Cankarových prózách, o jeho filozofickém, biblickém i existenčním pojetí.

Na ni navazuje stať o mystickém prožitku smrti ve dvou novelách Edvarda Kocbeka, v nichž alternativně zpracoval námět zrady a odplaty v partyzánské a národně osvobozené válce. A. Jensterle-Doležalová se *soustředila nejen na filozofický problém subjektu*

a jeho existencialisticky zabarvené jednání, nýbrž také na jeho prožití života a smrti... (s. 109).

Autorčino pojednání o prózách Slavka Gruma (1901-1949) jsem si nechal na konec, třebaže je v knize zařazeno jinde. Vedlo mě k tomu několik důvodů. Slavko Grum proslul především jako dramatik. Největší věhlas si získalo jeho absurdní drama *Událost ve městě Goze*, které sice v roce 1931, kdy bylo uvedeno, nezbudilo žádnou pozornost (asi možná také proto se Vojtěchu Měrkovi nepodařilo prosadit na českých a slovenských scénách svůj překlad), téměř o čtyři desetiletí později se však jeho provedení stalo událostí divadelní sezóny. Nemělo by nás proto udivovat, že byla zřízena Cena Slavka Gruma za nejlepší dramatické dílo a že jeho novely a povídky ustoupily do pozadí.

Pravděpodobně mj. také to vedlo Alenku Doležalovou k tomu, aby se na Grumovu expresionistickou prózu „podívala“ podrobněji. Na základě značně bohaté slovinské odborné literatury o Grumově expresionistické próze a o slovinské expresionistické próze vůbec se A. Doležalová *pokusila rozebrat způsob a prostředky, jakými Slavko Grum přetváří realitu ve snový svět svěbytných obrazů a obsesí* (s. 79). Přitom se soustředila, jak sama píše, na tři základní otázky: na otázku *erotu a chápání ženy jako výraz subjektivních obsesí, najev smrti a sebevraždy a na groteskní ztvárnění prostoru*.

Slavko Grum studoval v letech 1919-1926 medicínu ve Vídni a byl ovlivněn freudismem. Autorka proto správně začíná svůj výklad tím, nakolik Grum byl zastáncem Freudovy psychoanalýzy. Přijímá názor K. Šalamounové-Biedrzycké, že není rozdíl mezi autorem a vypravěčem, že jsou totožní a že se v tom skrývá podstata Grumova umění. A po analýze uvedených tří základních otázek autorka dospívá k závěru, že je v slovinské literatuře málo děl, která *by podávala tak zvláštní pohled na život a na smrt, na erotiku a na lásku*.

V *Závěru* autorka uvedené téma problematizuje v kruhu křesťanských a jiných mýtů a zdůrazňuje pozitivní mytologie ženy v slovinské próze. V seznamu cizojazyčné literatury a v bibliografii sekundární literatury o slovinské literatuře chybí bohužel české a slovenské (i ruské aj.) literárněvědné a literárně teoretické práce. Práce tak budí dojem, že autorka je orientována příliš jednostranně. Slovinské (podle mého soudu zbytečné, je-li v knize závěr) a anglické resumé, jakož i informace o autorce (nehabilitovala se, pokud vím, na pražské univerzitě, jak se uvádí, nýbrž na Masarykově univerzitě v Brně) knihu uzavírají.

Autorka zařadila do své práce studie a stati, které vznikly v různých časových obdobích a při různých příležitostech a které byly otištěny převážně ve slovinských odborných časopisech. A podle toho také přinášejí různě konkrétní výsledky výzkumu. Autorčín metodologický postup je výrazně analyticko-teoretický. Přináší nejen zvláštní pohled na danou problematiku a vědecky ji osvětluje z různých zorných úhlů.

Ivan Dorovský